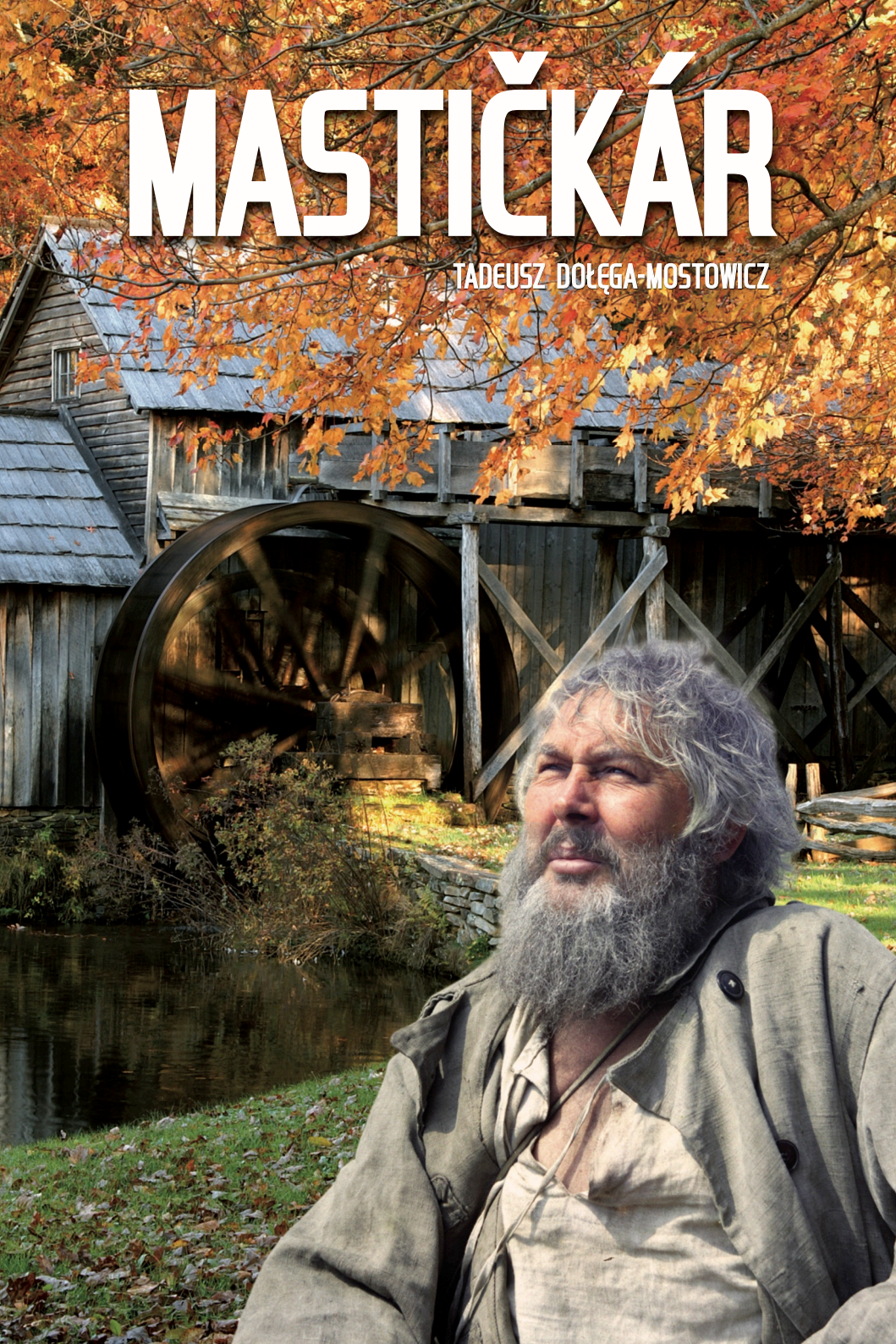

MASTIČKÁR

TADEUSZ DOŁĘGA-MOSTOWICZ

Tadeusz Dołęga-Mostowicz
MASTIČKÁR

Z poľského originálu *Znachor* preložila Lívia Černická
Zodpovedná redaktorka Oľga Vyhliadalová
Jazyková redaktorka Mária Hýlová
Grafická úprava a návrh obálky Anna Golianová
Foto: Filmoteka Narodowa, shutterstock
Vydalo vydavateľstvo D.Orys, s.r.o., Bratislava v roku 2017 ako svoju
1. elektronickú publikáciu. Prvé elektronické vydanie.

Všetky práva vyhradené.

ISBN 978-80-972531-1-0 (mobi)
ISBN 978-80-972531-0-3 (epub)

Slovak edition © D.Orys, 2017
Translation © Lívia Černická, 2016

MASTIČKÁR

TADEUSZ DOŁĘGA-MOSTOWICZ

D.Orys

2017

1. KAPITOLA

V operačnej sále vládlo absolútne ticho. Občas ho prerušilo krátke a ostré cinknutie, keď sa chirurgické nástroje dotkli sklenenej dosky. Vzduch zohriaty na tridsaťsedem stupňov prestupovala sladká vôňa chloroformu a surový zápach krvi. Plúca sa naplňali neznesiteľnou zmesou výparov. Jedna zo sestier v rohu miestnosti omdlela, nikto jej však nemohol ísť na pomoc. Nemohol a nechcel. Traja asistujúci lekári nespúšťali zrak z veľkej otvorenej rany, v ktorej sa pomaly, napohľad nemotorne, pohybovali veľké ruky profesora Wilczura.

Bolo treba okamžite porozumieť aj najmenšiemu pohybu jeho rúk. Spod masky sa občas ozvalo zamrmlanie, asistenti však ihneď pochopili každý príkaz a bez váhania ho splnili. Nešlo iba o život pacienta na operačnom stole, ale o niečo oveľa dôležitejšie. Táto šialená operácia sa mohla stať novým obrovským triumfom chirurgie a priniesť slávu nielen profesorovi, klinike a jeho študentom, ale aj celej poľskej vede.

Profesor Wilczur operoval vred na srdci. Teraz držal srdce v ľavej dlani a rytmickým pohybom prstov ho masíroval, pretože slablo. Cez tenkú gumenú rukavicu cítil každý záchvev, jemnučké zabublanie a nútil srdce do práce, keď odmietalo poslúchať. Operácia trvala už štyridsaťšesť minút. Doktor Marczewski sledoval pulz a po šiesty raz vpichol pacientovi injekciu s atropínom.

V pravej ruke profesora Wilczura sa v krátkych pohyboch blýskali lancety a lyžice. Vred nesiahahal hlboko do srdcového svalu, tvoril plytký kužel. Život tohto muža sa dal zachrániť. Len musí vydržať ešte osem, deväť minút.

Ani jeden sa neodvážil, premýšľal profesor. Žiaden chirurg v Londýne, Berlíne alebo vo Viedni. Museli ho doviezť sem, do Varšavy. Úspešná operácia znamenala slávu i obrovský honorár. Za tie peniaze sa klinika rozšíri o nový pavilón a niečo

zostane aj na pobyt na Kanárskych ostrovoch pre Beátu a malú. Na celú zimu. Bude mu bez nich ťažko, ale im to urobí dobre. V posledných týždňoch dostali Beätine nervy dosť zabráť...

Vankúš pľúc sa vzdul a náhle scvrkol. Raz, dva, tri razy. Kus živého mäsa sa v profesorovej ruke zatriasol, z malej rany vytieklo niekoľko kvapiek krvi. V očiach všetkých bolo vidieť strach. Ticho zasyčal kyslík a ihla znova prenikla pod pacientovu pokožku. Hrubé profesorove prsty sa rytmicky otvárali a zatvárali.

Už len niekoľko sekúnd a rana bude čistá. Teraz bola na rade tenučká chirurgická niť. Jeden, druhý, tretí steh. Neuveriteľné, akej presnosti sú schopné tie obrovské ruky. Opatrne vložil srdce na miesto a chvíľu ho starostlivo pozoroval. Pracovalo ešte nerovnomerne, ale nebezpečenstvo už bolo zažehnané. Vystrel sa a dal znamenie. Doktor Skórzeň vytiahol zo sterilného plátna vypilovanú časť hrudníka. Ešte nevyhnutné ošetrenie a doktor si mohol vydýchnuť. Zvyšok práce už prenechal asistentom, dôveroval im. Niekoľko príkazov a profesor zamieril do šatne.

S pôžitkom sa nadýchol normálneho vzduchu. Zložil si respirátor, stiahol rukavice, zásteru zamazanú od krvi a pretiahol sa. Hodiny ukazovali dve hodiny tridsaťpäť minút. Zasa príde neskoro na obed. A to dokonca aj v takýto deň! Beáta určite vie, aká vážna bola dnešná operácia, ale meškanie v takýto deň ju nepoteší. Keď ráno odchádzal z domu, nedal na seba poznať, že vie, aký je deň: ôsme výročie ich sobáša. Beáta však určite vedela, že nezabudol. Na každé výročie dostala nádherný dar, každý rok krajší a drahší, tak, ako rástla jeho sláva i bohatstvo. Na prízemí už určite čaká darček pre ňu, kožušník ho mal poslať ešte dopoludnia...

Profesor mal naponáhlo, ale chcel sa ešte pozrieť na dvoch pacientov i na toho, ktorého len teraz dooperoval. Bol pri ňom doktor Skórzeň a rýchlo zhrnul:

– Teplota tridsaťpäť deväť, tlak stoštrnásť, pulz je slabý, s miernou arytmiou, šesťdesiat na šesťdesiatšesť.

– Vďaka bohu, – usmial sa profesor.

Mladý lekár sa na profesora obdivne pozrel. Bol jeho poslucháčom na univerzite. Pomáhal mu pripravovať podklady pri výskumoch, kým ešte profesor vedecky pracoval. Keď si otvoril vlastnú kliniku, doktorovi Skórzeňovi ponúkol miesto, dobrý plat a možnosť pracovať na mnohých prípadoch. V duchu

síce mohol ľutovať, že sa zriekol svojich ambícií, vedel však, a vedeli to všetci vo Varšave, že profesor pracuje ako otrok a nikdy neváha prevziať zodpovednosť. Také zázraky ako dnes dokázal urobiť často.

– Ste génius, pán profesor, – povedal oduševnene.

Profesor Wilczur sa zasmial svojím dobrosrdečným smiechom, ktorým upokojoval pacientov a naplňal ich dôverou.

– Nepreháňajte, kolega, nepreháňajte. Aj vy do toho prídete. Ale priznám sa, som spokojný. Myslím, že sa už bezo mňa zaobídete. Určite mi už volali z domu, že je obed hotový...

Profesor sa nemýlil. V jeho pracovni sa už niekoľkokrát ozval telefón.

– Poproste pána profesora, – hovoril sluha, – aby sa čo najskôr vrátil domov.

– Profesor operuje, – zakaždým mu flegmaticky odpovedala hlavná sekretárka, slečna Janowiczówna.

– Čo ho tak naháňajú, doparoma? – spýtal sa hlavný lekár doktor Dobraniecki, keď vchádzal do pracovne.

Slečna Janowiczówna pokrútila valcom v písacom stroji, vybrala hotový list a povedala:

– Profesor dnes oslavuje výročie svadby. Zabudli ste? Ved' máte pozvánku na domáci ples.

– Máte pravdu. Bude dobrá zábava... ako vždy. Vynikajúci orchester, luxusná večera a najlepšia spoločnosť.

– Zabudli ste akosi na pekné ženy, – pripomenula mu ironicky.

– Nezabudol. Ak tam, samozrejme, budete vy... – odsekol jej.

Na líca jej vystúpil rumenec.

– To nebolo vtipné, – pokrčila plecami. – Aj keby som bola najkrajšia, na váš obdiv a pozornosť by som nečakala.

Slečna Janowiczówna nemala Dobranieckého veľmi rada. Bol veľmi pekný s tým orlím nosom a vysokým, hrdým čelom. Vedela, že je skvelý chirurg a sám profesor mu zveroval aj najťažšie operácie a pomáhal mu pri docentúre. No cítila, že je to chladný karierista, ktorý čaká na bohatú nevestu. A neverila mu, že je úprimný k profesorovi, ktorému vďačil za všetko.

Dobraniecki vycítil, že ho nemá rada, no nemal vo zvyku popudíť proti sebe niekoho, kto by mu mohol ublížiť, preto stočil reč na škatuľu na stole:

– Máte nový kožuš? Vidím škatuľu od Porajského.

– Porajského si určite nemôžem dovoliť a už vôbec nie taký kožuš.

– Taký?

– Pozrite sa, čierny sobol'.

– No, páni! Pani Beáta sa bude mať dobre.

Potom zavrtel hlavou a dodal:

– Aspoň materiálne.

– Čo tým myslíte?

– Nič.

– Hanbite sa! – vybuchla. – Takého milujúceho muža by jej mohla závidieť každá žena.

– To určite.

Slečna Janowiczówna ho prebodla nahnevaným pohľadom.

– Má všetko, o čom žena sníva. Je mladá, krásna, má nádhernú dcéru, slávneho a bohatého muža, ktorý ju miluje a pracuje dňom i nocou, aby jej zabezpečil pohodlie, luxus, uznanie vo svete. Uistujem vás, že ona to vie oceniť!

– Nepochybujem o tom, – prikývol mierne, – len viem, že ženy najviac oceňujú...

Nedokončil, lebo do pracovne vbehol doktor Bang a zvolal:

– Podarilo sa! Bude žiť!

A s nadšením rozprával o operácii, pri ktorej asistoval.

– Na to sa mohol dať iba náš profesor! Ukázal, čo dokáže, – zvolala slečna Janowiczówna.

– No tak, kroťte sa, – ozval sa doktor Dobraniecki, – moji pacienti nie sú vždy lordi a milionári, nemusia mať vždy šesťdesiat, ale história pozná celý rad úspešných operácií srdca. Dokonca aj história u nás. Doktor Krajewski, chirurg z Varšavy, za takú operáciu získal celosvetové uznanie. A to bolo pred tridsiatimi rokmi!

Prišli ďalší zamestnanci a keď sa po chvíli objavil profesor, zasypali ho gratuláciami.

Počúval ich s jemným úsmevom na veľkej červenej tvári, stále však sledoval hodiny. Prešlo viac ako dvadsať minút, kým si sadol do svojej veľkej čiernej limuzíny.

– Domov, – nariadil šoférovi a pohodlne sa usadil.

Únava rýchlo zmizla. Bol zdravý a silný, ale pretože bol tučný, vyzeral starší. Mal však iba štyridsaťtri rokov. No cítil sa mladší, občas aj ako chlapec. Keď s malou Mariolou váľal duby alebo sa hrali na skrývačku, bolo to príjemné jej i jemu.

Beáta to nevedela pochopiť a niekedy, keď sa v takých chvíľach naňho dívala, v očiach sa jej zračil výraz hanby a strachu.

– Rafael, – hovorila mu, – keby ťa tak niekto videl!

– Môže ma angažovať ako opatrovatel'ku predškolačky, – odpovedal so smiechom.

V skutočnosti po takýchto rečiach cítil ľútosť. Beáta bola nepochybne najlepšou ženou na svete. Rozhodne ho milovala. Prečo je však voči nemu až taká úctivá, alebo azda plachá? V jej starostlivosti cítil až niečo posvätné. V prvých rokoch si myslel, že sa ho bojí, preto sa jej snažil priblížiť všetkými možnými spôsobmi. Rozprával jej komické príhody, zveroval sa jej so svojimi omylmi, študentskými príbehmi. Chcel jej z mysle vyhnať každú myšlienku na to, že by si neboli rovní. Naopak, neustále jej zdôrazňoval, že žije iba pre ňu, pracuje iba pre ňu a je s ňou šťastný. Čo bola aj pravda.

Beátu neskutočne miloval a vedel, že aj ona sa mu odpláca rovnakou láskou, hoci nie je taká impulzívna. Bola jemná ako kvet. Vždy mala pre neho úsmev i dobré slovo. Myslel by si, že iná ani nevie byť, keby nevidel, aká vie byť veselá medzi mládežou, ako dokáže vybuchnúť hlasným smiechom alebo koketovať. Chcel ju presvedčiť, že je tiež pripravený na bezstarostnú zábavu, ale márne. Po čase sa s tým zmieril a užíval si aj tak obrovské šťastie.

Teraz sa chystali osláviť ôsme výročie sobáša, ôsme výročie ich spoločného života, bez hádok, bez tieňa nedôvery, ale presvieteného tisíckami chvíľ a hodín radosti, láskania, zverovania...

Zverovania... Vlastne, zveroval sa iba on so svojimi citmi, myšlienkami, plánmi. Beáta to nevedela alebo nedokázala, alebo jej vnútorný život bol príliš jednotvárnny, možno prostý... Možno príliš... – Wilczur sa za to pokarhal – príliš prostý. Bol presvedčený, že Beáte ubližuje už len tým, že tak o nej uvažuje. Ale ak to bola pravda... Jeho srdce sa naplnilo smútkom.

– Prehlušujem ju, – hovoril si, – omračujem ju. Je inteligentná a krehká, jemná a nežná. Odtiaľ je ten strach a podráždenosť, nechce mi ukázať, že jej problémy sú malé, jednoduché.

Keď dospel k tomuto záveru, snažil sa jej krivdu nadovšetko vynahradiť. Veľmi pozorne a so záujmom sa snažil preniknúť do najmenších detailov ich domácnosti, zaujímal sa o jej šaty, parfumsy, počúval ju a rozoberal každé slovo s takým zanietením, akoby bolo všetko až neskutočne dôležité.

A pre neho to bolo dôležité! Dôležitejšie ako čokoľvek iné, pretože veril, že o šťastie sa treba starať, treba ho žiť.

Uvedomoval si, že väčšinu času mu zaberá práca, a preto sa snažil každú hodinu s Beátou prežiť čo najintenzívnejšie, naplniť ju teplom...

Auto zastalo pred peknou bielou vilou, najkrajšou v celej Orgovánovej aleji a jednou z najelegantnejších v celej Varšave.

Profesor Wilczur vyskočil z auta, nečakal, kým mu šofér otvorí dvere. Vzal mu z rúk škatuľu s kožušinou, rýchlo prebehol po chodníku, otvoril si vlastným kľúčom a dvere potichučky zatvoril. Chcel Beátu prekvapiť, tak si to zaumienil, keď stál nad otvoreným hrudníkom pacienta a sledoval spleť aort a ciev.

V hale stál Bronislav a stará gazdiná Michalová. Beáta sa určite hnevá, že mešká, keď tam obaja stáli takí zarazení a čakali naňho. Kazilo mu to plán, preto im naznačil, aby sa vytratili.

Bronislav sa však ozval:

– Pán profesor...

– Pssst! – prerušil ho Wilczur, zamračil sa a dodal pošepky:

– Zober mi kabát!

Sluha chcel ešte niečo povedať, ale len pohlol perami a pomohol profesorovi vyzliecť sa.

Profesor rýchlo otvoril škatuľu, vytiahol krásny kabát z čiernej kožušiny s dlhým hodvábnym vlasom a prehodil si ho cez plecia. Na hlavu si nasadil čiapku s dvoma visiacimi chvostíkmi, na ruku nasunul muf a pozrel sa do zrkadla: vyzeral smiešne.

Šibol po očku na sluhov, aby sa uistil, že je smiešny, ale v ich pohľadoch bolo iba pohoršenie.

Hlupáci, pomyslel si.

– Pán profesor... – začal znova Bronislav, Michalová prešliapla z nohy na nohu.

– Buďte ticho, – zašepkal, obišiel ich a otvoril dvere do salóna.

Beátu s malou hľadal v spálni, v budoári aj v detskej izbe. Neboli tam. Vrátil sa a nazrel do pracovne. Bola prázdna. V jedálni, na stole ozdobenom kvetmi a trblietavým zlatistým porcelánom, bolo prestreté pre dvoch. Mariola sa so slečnou Tholereedovou najedla už skôr. V otvorených dverách teraz stála chyžná. Tvár mala uplakanú a oči opuchnuté.

– Kde je pani? – spýtal sa znepokojene.

Dievča namiesto odpovede prepuklo v plač.

– Čo je, čo sa stalo? – zvolal, vôbec nie potichu. Hrdlo mu

zovrela zlá predtucha.

Gazdiná a Bronislav potichučky vkĺzli do jedálne. Pozrel sa na nich a znova zvolal:

– Kde je pani?

Pohl'ad sa mu zastavil na stole. O krištálovú vázu bola opretá bledomodrá obálka.

Zovrelo mu srdce a hlava sa zatočila. Ešte nechápal, ešte nerozumel. Vzal do rúk list, ktorý sa mu zdal mŕtvy a studený. Chvíľu ho držal v prstoch. Podľa písma vedel, že ho písala Beáta. Veľké, hranaté písmo.

Otvoril obálku a začal čítať:

Drahý Rafael! Neviem, či mi niekedy dokážeš odpustiť, že odchádzam...

Písmená sa mu začali krížiť pred očami. V pľúcach sa mu minul vzduch, na čelo vystúpili kropaje potu.

– Kde je, – vykrikol, – kde je?!

Očami prebehol po jedálni.

– Pani so slečnou odcestovali, – zašepkala gazdiná.

– Klameš! – zareval Wilczur. – To nie je pravda!

– Sám som im volal taxík, – rozhodným hlasom povedal Bronislav a po chvíli dodal: – Aj kufre som im niesol. Dva kufre...

Profesor sa zatackal a ako v mrákotách odišiel do susedného kabinetu. Zamkol a oprel sa o dvere. Skúšal ďalej čítať list, ale prešlo veľa času, kým sa ovládol natoľko, aby dokázal porozumieť, čo sa v ňom píše.

Neviem, či mi niekedy dokážeš odpustiť, že odchádzam. Viem, že sa Ti za Tvoju veľkú dobrotu odplácam krivdou. Ale nemôžem dlhšie zostať. Prisahám, že by som mala iba jediné východisko – smrť. Som iba slabá, biedna žena. Neprinútila som sa k hrdinstvu. Celé mesiace som s tým bojovala. Možno už nikdy nebudem šťastná, možno už nikdy nenájdem pokoj. No nemám právo odopierať samu seba našej Mariole, ani – jemu.

Píšem takto chaoticky, len ťažko sa sústredím. Dnes je výročie našej svadby. Viem, že si mi pripravil dar, drahý Rafael. No bolo by nečestné, keby som od Teba prijala dar práve teraz, keď som sa rozhodla odísť.

Zamilovala som sa. Táto láska je silnejšia ako ja. Je silnejšia ako všetky city, ktoré žijú vo mne a ktoré som kedy cítila k Tebe – od nekonečnej vďačnosti po hlbokú úctu, rešpekt a obdiv. Je

mi ľúto, že som Ťa nikdy nemilovala, uvedomila som si to však až vtedy, keď som sa zalúbila do Janka.

Odchádzam ďaleko, buď ku mne milosrdný: nehl'adaj ma! Prosím, zmiluj sa nado mnou! Viem, že si veľkorysý a až nadľudsky dobrý. Neprosím Ťa o odpustenie, Rafael. Nezaslúžim si ho a uvedomujem si, že máš právo nenávidieť ma a pohrdať mnou.

Nikdy som Ťa nebola hodna. Nikdy som nebola na Tvojej úrovni. Vieš to, a iba vďaka Tvojej добрote si mi to nikdy nedal najavo, nedal si mi to pocítiť. Pre mňa to však bolo veľmi ponížujúce a zdrvivúce. Vtiahol si ma do svojho sveta a ukázal mi prepych. Zасыpával si ma cennými darmi. Ale – asi som nebola stvorená pre takéto život. Veľký svet, bohatstvo, Tvoja sláva, ma ničili. Uvedomovala som si, aká som menejcenná.

Rozhodla som sa začať nový život. Možno ma čaká iba chudoba, no budem bojovať o každý kúsok chleba s človekom, ktorého nesmierne milujem. Ak nezabíjam šľachetnosť Tvojho srdca a ak to dokážeš, prosím, zabudni na mňa. Určite čoskoro nájdeš pokoj. A stretneš inú ženu, lepšiu, ako som ja. Z celej duše Ti želám veľa šťastia, a aj ja budem šťastná, keď sa dozviem, že sa máš dobre.

Beriem so sebou Mariolu, nedokážem bez nej žiť. Sám to vieš najlepšie. Nemysli si, že Ťa chcem okradnúť o náš najväčší poklad. Po niekoľkých rokoch, keď sa už obaja budeme môcť obzrieť za minulosťou, sa Ti ozvem.

Zbohom, Rafael. Neodsudzuj ma pre moju ľahkomyselnosť a nedúfaj, že ešte môžem zmeniť svoje rozhodnutie. Neopustím ho, to by som radšej volila smrť. Nevedela som Ťa nikdy klamať a vedz, že som Ti bola verná až do konca. Zbohom, maj so mnou zľutovanie a nehl'adaj ma.

Beáta

P. S. Peniaze a všetky šperky nechávam v pokladnici, kľúč som odložila do Tvojho písacieho stola. Zobrala som iba Marioline veci.

Profesor Wilczur spustil ruku s listom a pretrel si oči. V zrkadle uvidel svoj obraz v čudnom oblečení. Zhodil kožuch a začal čítať list od začiatku.

Úder, ktorý ho zasiahol, bol taký nečakaný a neskutočný, až sa mu zdalo, že je to iba hrozba alebo varovanie.

Čítal:

... je mi ľúto, že som Ťa nikdy nemilovala...

A ďalej:

... veľký svet, bohatstvo, Tvoja sláva, ma ničili...

– Ako to? – zastonal. – Prečo?... Prečo?

Snažil sa všetko pochopiť, ale márne. Mysľou mu prebleskovalo, že odišla, opustila ho, vzala dieťa, miluje iného. Nechápal to, videl iba holú skutočnosť, krutú, neuveriteľnú, grotesknú.

Skorý jesenný súmrak ho donútil pristúpiť k oknu a znova čítal list, ani sám nevedel, koľký raz.

Náhle sa ozvalo zaklopanie a Wilczur sa s nádejou otočil:

– To je ona! Vrátila sa!...

Vzápätí si však uvedomil, že to nie je možné.

– Prosím, – ozval sa chrapľavým hlasom.

Do izby vošiel Zygmunt Wilczur, jeho vzdialený príbuzný, predseda Apelačného súdu. Udržovali srdečné vzťahy a často sa navštevovali. Zygmuntov príchod v tejto chvíli nebol náhodný, profesorovi napadlo, že ho telefonicky zavolala Michalová.

– Ako sa mávaš, Rafael? – energicky sa spýtal Zygmunt.

– Ako sa máš, – profesor mu podal ruku.

– Prečo si tu tak potme? Dovolíš? – ani nečakal na odpoveď, pokračoval: – Je tu zima, hnusná jeseň. Čo to vidím! Drevo v peci! Niet nič lepšie ako pec. Nech Bronislav zakúri...

Otvoril dvere a zavolať:

– Bronislav! Prosím, zakúrite v peci.

Sluha vošiel, pozrel sa po očku na pána a zdvihol kožuch zo zeme. Zapálil oheň a odišiel. Plamene rýchlo objavili suché drevo. Profesor stál nehybne pri okne.

– Poď, sadneme si a porozprávame sa, – Zygmunt ho pritiahol k pohovke pri peci. – To teplo je úžasné. Ty si ešte mladý, ešte to nevieš oceniť. Ale moje staré kosti... Ako to, že nie si na klinike? Dnes si si vzal voľno?

– Áno... tak nejako.

– A ja som ti telefonoval, – pokračoval sudca veselo, – do ambulancie. Chcel som ťa požiadať o radu. Začína ma hnevať ľavá noha. Obávam sa, že je to ischias...

Profesor počúval, ale do jeho vedomia prenikali iba jednotlivé slová. Pokojný Zygmuntov hlas však spôsobil, že sa profesor začal sústreďovať, slová sa spájali a vznikol obraz, takmer reálny obraz skutočnosti. Myklo ním, keď bratranec zmenil tón a spýtal sa:

– A kde je Beáta?

Profesor zmražil tvár a unavene odpovedal:

– Odcestovala... Tak... odcestovala... Je preč... v zahraničí.

– Dnes?

– Dnes.

– Nejako náhle... – poznamenal Zygmunt.

– Áno, áno... Poslal som ju... chápeš... Boli isté veci

a v súvislosti s nimi...

Hovoril s takými ťažkosťami a utrpenie sa mu tak veľmi odzrkadľovalo v tvári, že Zygmunt tým najteplejším tónom, akého len bol schopný, rýchlo potvrdil:

– Rozumiem, prirodzene. Len, vieš, na dnes ste rozoslali pozvánky na večierok. Bolo by potrebné všetkým zavolať a odvolať pozvanie... Dovolíš, aby som to vybavil?...

– Prosím... buď taký láskavý...

– Dobre, v poriadku. Michalová má určite zoznam pozvaných. Zoberiem si ho od nej. A ty by si najlepšie urobil, keby si si pospal. Čo ty na to?... Nebudem ťa dlhšie zdržiavať. No, dovidenia...

Natiahol ruku, ale profesor si ju nevšimol. Zygmunt ho potľapkal po ramene, chvíľu ešte postál vo dverách a odišiel.

Keď Wilczur začul cvaknúť kľučku, akoby sa prebral z omámenia. Uvedomil si, že v ruke stále drží Beátin list. Pokrčil ho a hodil do ohňa. Plameň ho zhltol s červeným zábleskom a premenil na sivý popol. Po papieri nezostalo ani stopy a drevo sa rozpadlo na žeravé uhlíky, keď si pretrel oči a vstal. Pomaly odtlačil kreslo a poobzeral sa.

– Nemôžem, nevydržím tu, – potichu zašepkal a vybehol do chodby.

Bronislav vyskočil zo stoličky.

– Pán profesor odchádza?... Zvrchník alebo teplejší kabát?

– To je jedno.

– Je tam iba päť stupňov. Lepší bude teplejší kabát, – rozhodol sluha a podal mu kabát.

– Rukavice, – zvolal vybiehajúc za profesorom na verandu, ale Wilczur ho nepočul, už bol na ulici.

Koniec októbra bol v tom roku chladný a daždivý. Silný vietor strhával z konárov posledné zožltnuté listy, na chodníkoch čľapkala voda. Niekoľkí chodci s vyhrnutými goliermi skláňali hlavy, aby sa chránili pred malými, ostrými kvapkami dažďa alebo oboma rukami kříčovito zvierali dáždniky, do ktorých sa opieral silný vietor. Kolesá áut rozstrekovali kalnú vodu, kone zapriahnuté v drožkách lenivo prešľapovali a z fiakov stekala

voda, ktorá sa leskla v slabom žltom svetle pouličných lúčov.

Doktor Rafael Wilczur sa mechanicky pozapínal a kráčal dopredu.

Ako mi to mohla urobiť? Ako mohla? dookola si opakoval v duchu. Vari nechápala, že mu zobrala všetko, že ho pripravila o rozum i o zmysel života? A prečo?... Pretože stretla nejakého muža... Keby ho poznal, keby mal istotu, že sa o ňu bude starať, že jej prinesie šťastie a bezpečie. Napísala iba jeho krstné meno: Janek.

V pamäti si preberal bližších i vzdialenejších známych. Nebol to ani jeden z nich. Možno je to klamár, svetobežník, ktorý ju opustí pri prvej príležitosti. Možno profesionálny podvodník, ktorý Beátu oklamal falošnými prisahami a vyznaniami. Určite rátal s peniazmi. Čo bude, keď zistí, že Beáta si svoje cennosti nevzala?... Určite je to rafinovaný lotor. Treba ho začať čo najskôr stíhať, aby sa predišlo jeho plánom. Treba požiadať políciu, aby ich hľadala. Rozoslať zatykače, vyslať detektívov...

Zastal a poobzeral sa. Stál na námestí. Spomenul si, že tu kdesi blízko, v druhej alebo tretej uličke, kedysi zazrel veliteľstvo polície.

Vybral sa tým smerom, no už po niekoľkých krokoch znova zastal.

– A čo ak ju aj nájdem? Nikdy sa nebude chcieť vrátiť.

Ved' napísala jasne, že ho neľúbi, že ju trápilo jeho postavenie, jeho majetok, slávne meno... a určite aj jeho láska. Bola natoľko slušná a jemná, že mu to nepovedala priamo... Akým právom môže rozhodovať o jej osude? Dala prednosť túlavctvu s tým druhým... Aké argumenty by mal použiť, aby ju presvedčil, aby sa vrátila k... nenávidenému mužovi? Nedospel vari prirýchlil k presvedčeniu, že ten druhý je vyvrhel' a chtivý lotor?... Beáta nemala rada takých mužov, prikláňala sa skôr k idealistom, rojkom... Ved' aj Mariole zvykla čítať také verše, sedemročné dieťa ich ešte nemohlo pochopiť. Čítala ich sebe.

Človek, za ktorým išla, musel byť mladý a nepraktický chudák. A ako sa s ním stretla?... Prečo sa o ňom ani slovom nezmienila?... Iba zrazu utiekla, konala bezohľadne a kruto. Nechala človeka, ktorý pre ňu všetko... ako pes, ako otrok... A prečo? Prečo?

Vari sa voči nej nejako prehrešil, ublížil svojej láske? Nikdy! Ani v myslí! Ona bola prvá žena, ktorú miloval. Bolo to pred desiatimi rokmi. Ako presne si všetko pamätal. Spoznal ju náhodou. A každý deň ďakoval za tú chvíľu. Ďakoval ráno

i večer, každú hodinu, kedykoľvek, keď sa na ňu pozrel, keď sa tešil myšlienkou, že ju uvidí. Vtedy bol ešte len asistentom a išiel na cvičenie v prosektóriu, keď nákladné auto zrazilo staršieho muža. Poskytol mu prvú pomoc – mal zlomené obe nohy. Starec ho zaprisahal, aby to čo najšetrnejšie oznámil jeho žene, chorej na srdce, a vnučke. Dvere malého bytu v Starom Meste otvorila Beáta.

O niekoľko mesiacov už boli zasnúbení. Mala ledva sedemnásť. Bola krehká a bledá, nosila lacné šaty. V dome bola bieda. Beátini rodičia prišli vo vojne o všetok majetok. Starý otec živil ženu a vnučku tým, že dával lekcie cudzích jazykov. A kým babičku neuložili do rodinnej hrobky, ktorá ako jediná zostala z ich kedysi nádherného majetku, rozprávala vnučke a jej snúbencovi o sláve rodiny Gontyňských, o palácoch, lovoch, koňoch, plesoch, šperkoch, šatách priamo z Paríža... Beáta sedela a počúvala, v očiach mala zasnený výraz a ľutovala, že ten krásny príbeh sa už nevráti.

V takých chvíľach jej stískal chudučkú ruku a hovoril:

– To všetko ti dám. Uvidíš, Beáta. Aj klenoty, aj šaty z Paríža, aj plesy, aj služobníctvo! Všetko ti dám.

Sám mal v tom čase v izbe iba niekoľko kufrov, odborné knihy a malý plat asistenta.

Ale mal aj priam oceľovú vôľu, silnú vieru a túžbu, páliacu ako oheň, aby splnil sľuby, ktoré Beáte dal. Začal sa boj. Boj o postavenie, o prax, o bohatých pacientov. Mal nielen vedomosti, ale aj vrodený talent, nezlomný charakter, bol zanovitý a pracovitý. To všetko urobilo svoje. Jeho sláva rástla a rástol aj majetok. Mal tridsaťsedem rokov, keď ho vymenovali za univerzitného profesora a o niekoľko týždňov ho stretlo ešte väčšie šťastie: Beáta mu porodila dcéru.

Na pamiatku babičky Gontyňskej ju pomenovali Mária Jolanta. Volali ju Mariola.

Pri spomienke na dcéru mu zovrelo srdce. Občas sa aj zamyslel nad tým, ktorú z nich miluje viac... Keď začala hovoriť, jedno z prvých slov bolo:

– Tapuško...

Tak mu to aj zostalo. Občas mu hovorievala nie tatuško, ale tapuško. V druhom roku ochorela na šarlach a keď sa potom uzdravila, sľúbil si, že bude všetky chudobné deti liečiť zdarma. Na jeho drahej klinike, kde nikdy nebolo voľnej izby, mali niekoľko miest vyhradených iba pre deti chudobných. Všetko to bolo pre ňu, ako vďaka za jej zdravie.

A teraz mu ju vzala.

To prekračovalo všetky hranice egoizmu, bolo to priam neľudské.

– Musíš mi ju vrátiť. Musíš! – hovoril nahlas a zatínal päste.

Okolidúci sa obzerali, ale on si to ani nevšimol.

– Právo je na mojej strane! Mňa si nechala, ale donútim ťa, aby si mi vrátila Mariolu. Zákon je na mojej strane. A morálne právo tiež. To musíš uznať, ty jedna podlá, podlá, podlá!... Ničomnica jedna, čo nechápeš, že si spáchala vraždu? Alebo môže byť vražda ešte horšia?... Môže? Ved' povedz sama!... Mučili ťa peniaze a všetko. Dobre, ale čo ti chýbalo? Láska nie, nikto ťa nebude milovať tak ako ja! Nikto na celom svete!

Potkol sa a takmer spadol. Brodil sa bahnom po nedláždenej ulici. Miestami bolo vidieť veľké kamene, po ktorých sa obyvatelia snažili dostať domov suchou nohou. V oknách už bola tma. Tu a tam postavené plynové lampy svietili nevýrazným modrastým svetlom. Vpravo bola väčšia, husto zastavaná ulica. Wilczur odbočil a vliekol sa z nohy na nohu.

Necítil únavu, ale nohy mal nezniesiteľne ťažké. Musel byť celkom premočený, pretože každý poryv vetra cítil až na holej koži.

Zrazu sa mu niekto postavil do cesty.

– Pán prekrásny, – ozval sa chrapľavý hlas, – požičajte mi bez bankovej záruky päť „zet“ na Poľský monopol liehový.

Istota a dôvera.

– Čože? – profesor nechápal.

– Nečožekaj, lebo budeš čožeknutý, lebo tak hovorí Písmo sväté: Akým čožekom čožekáš blížneho svojho, takým budeš čožeknutý aj ty, obyvateľ hlavného tridsaťmiliónového mesta s prístupom k moru.

– Čože to chcete?

– Zdravie, šťastie, všetko najlepšie. A navyše sebe vinšujem, aby som si naplnil svoje prázdne brucho štyridsaťpercentným alkoholom s láskavým spoluúčinkovaním primeranej dávky svinskej skapaciny, ktorej sa hovorí aj klobása.

Otrhanec sa mierne kýval zo strany na stranu a cez niekoľkodňové strnisko bolo cítiť zápach vodky.

Profesor siahol do vrecka a podal mu niekoľko mincí.

– Nech sa páči.

– *Bis dat, qui cito dat*, kto rýchlo dáva, dvakrát dáva, – zamudroval opilec. – *Thank you, my darling*. Dovoľ mi, môj veľkorysý darca, aby som ti na oplátku tiež ponúkol niečo

vzáčne. Myslím tým svoju spoločnosť. Áno! Počúvaj ma, milý človeče. Dostane sa ti veľkej cti. *Noblesse oblige*, postavenie zaväzuje! Ja platím! Premokol si, *sir*, prechladol, pod' do mojej chatrče a zohrej sa. Popravde, nemám chatrč, ale mám vedomosti. Čo je nejaký byt v porovnaní s vedomosťami!... A ja sa s tebou, *mon prince*, podelím. Moje znalosti sú obrovské. A v tejto chvíli hovorím len o tých topografických. Viem napríklad o jednej knajpe, do ktorej sa môže človek dostať aj o tomto čase bez vylamovania zámok. Stačí iba jedno slovo: Droždzyk. Je to tu, kúsok, na rohu Polanieckej a Witebskej.

Wilczur usúdil, že alkohol mu môže urobiť dobre. Naozaj bol premrznutý. A aj tá monotónna výrečnosť opilca sa zdala ohlušujúca. Snažil sa niečo pochopiť z jeho rečí, čo mu zamestnávalo mozog, v ktorom vírili len bolestivé myšlienky.

Na východe už začínala noc šedivieť, keď sa po dlhom klopaní na okenice konečne dostali do malého obchodu, ktorý páchol po haringoch, pive a petroleji. V miestnosti za obchodom, ktorá bola síce väčšia, ale aj smradľavejšia a plná dymu z lacného, kyslého tabaku, sedelo v rohu niekoľko opitých mužov. Výčapník, surovec na kvadrát s tvárou ospalého buldoga a rozopnutou vestou, bez pýtania postavil na voľný stôl fľašu vodky a vyštrbený tanier s odrezkami nejakých údenín.

Ale – bolo tu teplo. Prijemné teplo a skrehnuté ruky sa začali pomaly a bolestivo rozohrievať. Prvý pohárik vodky ohrial hrdlo i žalúdok. Profesorov spoločník neprestával tárať. Opilci si prišielcov ani nevšimli. Jeden nahlas chrápal a ostatní nezrozumiteľne bľabotali. Zdalo sa, že sa hádajú.

Druhý pohárik vodky priniesol Wilczurovi istú úľavu.

Ako dobre, premýšľal, že ma tu nikto nepozná, nikto nič nevie...

– ... lebo, keď sa zamyslíš, pán gróf, – strapatý spoločník pokračoval vo svojom monológ, – Napoleon pošiel do pekla, Alexander Macedónsky tiež. A pýtaš sa prečo? Pretože byť niekým, to nie je umenie. Majsterštukom je byť ničím. Ničím, malým drobným hmyzom – *disce puer*, uč sa, chlapče. To ti hovorím ja, Samuel Obiedziński, ktorý nikdy nepadne na pysk, pretože nelezie na žiaden piedestál. Ten je iba pre hlupákov. A viera je balón, ktorý skôr alebo neskôr vyfučí. Šanca?... Je, samozrejme, že skôr sám zdochneš. Pozor na balóniky, obyvatelia!

Zdvihol prázdnu fľašu a zvolal:

– Pán Droždzyk, ešte jednu! Pôvodcu všetkých radostí,

strážcu zablúdených, darcu vedomia i zabudnutia.

Výčapník priniesol novú fľašu vodky, širokou dlaňou udrel do dna, čím ju otvoril a postavil na stôl pred hostí.

Profesor Wilczur mlčky vypil a striaslo ho. Nikdy nepil a protivná chuť pálenky v ňom vzbudzovala odpor. V hlave však cítil nejaký šum, chcel sa opiť úplne.

– Zmysel šedej kôry mozgovej, – hovoril človek, ktorý sa nazval Samuelom Obiedzińským, – je žonglovanie na hrane medzi vedomím a nevedomím. Lebo, čo hovorí dráma intelektu, ktorá dochádza do absurdného tvrdenia, že je hračkou prírody, zbytočným balastom močového mechúra pripnutým na chvoste zvieracej excelencie? Čo vieš o svete, veciach, zmysle existencie? Nuž, pýtam sa vás, tvora obdareného dvoma kilogramami mozgovej substancie, čo o tom viete?... Nie je to paradox? Nemôžeš zdvihnúť ruku, urobiť krok bez jasného cieľa. Je to tak?... Počas niekoľkých desaťročí urobíš milióny, miliardy všeličoho, bojuješ, pracuješ, učíš sa, spadneš, vstaneš, myslíš a potrebuješ toľko energie ako varšavská elektráreň, a načo to, dočerta, všetko je? Áno, kamarát, nevieš a vedieť nemôžeš, načo to všetko robíš. Jediná inštanca, ktorú môžeš požiadať o informácie, je tvoja myseľ a tá, tak ti poviem, iba bezradne myká rukami. Tak kde je v tom zmysel, kde je v tom logika?

Nahlas sa zasmial, štrngol o pohárik a vypil.

– Takže, aký je účel, keď nemôže splniť to jedno, vlastne jediné svoje poslanie, úlohu?... Viem, čo mi odpovie, ale to je tiež nezmysel. Povie, že jeho úlohou je plniť životné funkcie. Dôvody a ciele života nemá v náplni. Ale pozri sa, ako si poradí so životom. Čo nám tu môže objasniť? Ukazuje sa, že nič. Nič, ale s najelementárnejšími zvieracími funkciami. Takže, na čo nám vyrástol v lebke ten nádor? Na čo, dočerta? Lebo, čo on vie, aký je zmysel?! Či dal človeku možnosť spoznať sám seba? Spoznať sa natoľko, aby mohol o sebe rozhodne povedať: *Som darebák*, alebo: *Som materialista*? Nie, to nie. Povie iba, či mám radšej tel'acie, alebo bravčové. Ale na to stačí aj mozog obyčajného Azorka. A ak ide o ľudí, o blízkych? Čo nás naučí?... Nič! Ručím celým svojím majetkom, že pod vysokým pánovým čelom sa nezrodila ani jedna myšlienka o mojej zaujímavej osobe. Hoci sme spolu už... dve fľaše. Mimochodom, povedzte mi, či máte nejakú istotu o mne alebo o ľuďoch, ktorých poznáte celé roky?... Čo ja viem, o bratoch, otcovi, o manželke, priateľovi?... Nič! Ľudia chodia

v nepriepustných skafandroch. A neexistuje spôsob, ako preniknúť do ich vnútra. Napime sa!

Štrngol o Wilczurov pohár a napil sa.

– Ak chceš, maestro, vedieť, ako naozaj vyzerá šikovná dáma, môžeš ju sledovať kľúčovou dierkou. Zistíš, povedzme, že má zdeformované prsia a tenké nohy. Dozvieš sa niečo nové. Ale o jej osobe nebudeš vedieť nič. Lebo aj keď si vyzlečie skafander, ktorý nosí kvôli tebe, je pod ním druhý, ktorý si nevzlečie nikdy a ktorý je aj pre ňu samu nepreniknuteľný. Pravda? Samozrejme, sú chvíle, keď môžeš nazrieť cez rukáv alebo golier. Sú to však chvíle katastrofy. Skafander sa postupne derie, objavujú sa trhliny, praskliny a diery. To... to napríklad aj v takej situácii, v akej si teraz ty. Prevalcovalo ťa niečo ťažké.

Naklonil sa ponad stolík a zahľadel sa na Wilczura svojimi modrými, krvou podliatymi očami.

– Je to pravda? – spýtal sa.

– Je, – prikývol profesor.

– Očividne! – hnevliivo vykrikol Obiedziński. – Samozrejme! Človek prahnúci po pokojnom živote ako ja, nemôže urobiť ani krok bez toho, aby sa nestretol s ľudskou hlúposťou! Lebo podstatou každej tragédie je hlúposť!... Vieš čo?... Balón alebo piedestál?... Zbankrotoval si, vyhodili ťa z dobrého fleku na ministerstve alebo je za tým sklamanie? Čo?... Žena?... Zradila ťa?...

Wilczur zvesil hlavu a odpovedal:

– Nechala ma...

Obiedzińského oči sa hnevliivo zablykli.

– Tak vieš ty, čo? – vykrikol. – Vieš, čo je to?!

– Čo je to? – Wilczur ho chytil za ruku. – Čo je to?... Je to všetko. Všetko!

V jeho hlase muselo byť niečo, čo stačilo aj namiesto najsilnejšieho argumentu, lebo Obiedziński sa zrazu upokojil, schúlil a zmĺkol. Ozval sa až o niekoľko minút plačlivým tónom:

– Život je podlý, a ja mám smolu. To osud mi musí ponúknuť celú paletu rôznych citov... Niet pochýb, že je to relatívne. Jedného žiadna sila nepovalí, druhý sa šmykne na kôstke od čerešne a roztrieska si hlavu. Nedá sa nič robiť, nijako sa ochrániť. *Sapristi*, preklínam to všetko!

Naplnil poháre.

– Pi, – vtisol pohár Wilczurovi do dlane. – Hej, Droždzyk, daj ďalšiu!

Krčmár sa vytiahol zo svojho brloha pri vchode a doniesol fľašu, potom zhasol svetlo. Už ho nebolo treba. Za špinavým oknom sa prebúdzal chmúrný a daždivý, ale už naozajstný deň. Spoločnosť z rohu miestnosti opustila svojho chrápajúceho kamaráta a vybrala sa do ulíc.

Obiedziňski sa oprel o lakte a v opileckom zamyslení prehovoril:

– So ženami je to tak... Jedna sa na teba prisaje a vycicia z teba všetku šťavu, druhá sa uspokojí s tým, čo máš, a tretia ťa klame na každom kroku alebo sa nájde i taká, čo ťa ťahá do jednotvárnej nudy, hnusného blata... Pranie, čistenie, plienky a také veci. A taký je aj život. Ale nie je pravda, že všetko závisí od človeka. Čo je to? Po jednom sa to iba zošmykne, druhý je ako postrelený kocúr, zamraučí a zdochne, a ty si aký, *amigo*? Musíš byť tvrdý. Ako veľký strom. Ak ti zlúpnu kôru, narastie ti nová, ak ti odpília konáre, dorastú... ale ak ti vytrhnú korene z pôdy... To je, akoby ťa hodili do pustiny...

Wilczur sa k nemu naklonil a zakoktal:

– Korene... To je pravda...

– A vidíš, ani sila nepomôže, ak nie je pomoc, opora. Ak nemáš pôdu, vybledneš, rozplynieš sa. Už Archimedes hovoril... Čo to len povedal... Och! Čo sme to hovorili? Že korene! Ani najsilnejšie korene ti nepomôžu, ak sa nemajú čoho držať. Och! Modrý pes... tento život...

Jazyk sa mu plietol čoraz viac. Nakoniec sa oprel o stenu a zaspal.

Wilczurovi sa stále motala v hlave myšlienka:

Ako strom vytrhnutý s koreňmi... ako strom vytrhnutý s koreňmi...

Nespal dlho, keď ho zobudili štuchance. Namáhavo otvoril oči a zapotácal sa. Alkohol sa nestihol vypariť. Na stole opäť stála vodka a okrem nočného spoločníka pri stole sedeli ďalší traja. Profesor Wilczur si horko-ťažko uvedomil, kde je, keď si náhle a bolestne spomenul na Beátu. Vyskočil, prevrhol stoličku a pobral sa k dverám.

– Hej, drahý pane! – vykrikol krčmár.

– Čo je?

– A platiť sa vám neuráči?... Účet je štyridsaťšesť zlotých.

Wilczur mechanicky vybral peňaženku a podal mu ju.

– Aha, peniaze! Teda, páni, – ticho zapískal jeden z kumpánov.

– Drž hubu, – zavrčal druhý.